

УДК 340.1:343.54:316.6:159.99

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.4.14>

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В КРАЇНАХ АФРИКАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТА ЮРИДИЧНИЙ ДИСКУРСИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ НАУКОВОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ В ЗАХІДНІЙ АФРИЦІ)

Зінсу О.І.,
докторка філософії з галузі знань «Право»
(спеціальність 081 Право)
ORCID: 0000-0003-3801-6203
e-mail: bebeni@i.ua

Зінсу О.І. Домашнє насильство в країнах африканської правової системи: соціокультурний та юридичний дискурси (за матеріалами наукової експедиції в Західній Африці).

Наукова стаття присвячена соціокультурним й юридичним аспектам домашнього насильства в країнах африканської правової системи. Актуальність теми визначається об'єктивно назрілими соціальними запитами поглиблення знань, уявлень про детермінацію домашнього насильства, що, своєю чергою, передбачає розширення наукових розвідок за напрямком «правові системи сучасності». Отримані таким чином результати засвідчують складні й неоднозначні реалії домашнього насильства в країнах звичаєвої (традиційної) системи, розкриваючи тим самим загальні та специфічні риси африканської правової системи (сім'ї). Виявлено та проаналізовано прикладні сегменти проблематики домашнього насильства. Розглянуто поняттєво-категорійний апарат інституту полігамних стосунків у структурно-функціональних одиницях родини й сім'ї Республіки Бенін. З'ясовано фокуси віктимності та обґрунтовано роль психологічного маніпулювання у формуванні чоловічої віктимності. Підкреслено концепцію психологічної сумісності, яку авторка обстоює у наукових доробках щодо домашнього насильства. Зроблено висновок про те, що розв'язання домашнього насильства в бенінському суспільстві потребує насамперед дієвого соціального забезпечення вразливих категорій населення; ефективної прввопросвітницької діяльності та залучення психологічних, духовних служб, Сімейних Рад до формування мотиваційних настанов нульової толерантності щодо озвученого суспільно небезпечного діяння.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані за результатами дослідження положення і висновки можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – при подальшому дослідженні феномену «домашнє насильство»; у навчальному процесі при лекційних та семінарських заняттях з навчальних дисциплін «Теорія держави та права», «Порівняльне сімейне право», «Звичаєве право», «Кримінальне право», «Порівняльне правознавство», «Африканістика», «Запобігання та протидія домашньому насильству».

Дослідження здійснено в межах наукової експедиції в Західній Африці травень 2025 р. – січень 2026 р.

Ключові слова: держава, соціальні норми, правова система, юридичний плюралізм, звичаї, традиції, домашнє насильство, жертва, кривдник, превенція.

Zinsu O.I. Domestic violence in countries with African legal systems: socio-cultural and legal discourses (based on materials from a scientific expedition in West Africa).

The scientific article is devoted to the socio-cultural and legal aspects of domestic violence in the countries of the African legal system. The relevance of the topic is determined by objectively mature social demands for deepening knowledge and ideas about the determination of domestic violence, which, in turn, involves the expansion of scientific research in the direction of «modern legal systems. The results obtained in this way testify to the complex and ambiguous realities of domestic violence in

countries with a customary (traditional) system, thereby revealing the general and specific features of the African legal system (family). The applied segments of the issue of domestic violence are identified and analyzed. The conceptual and categorical apparatus of the institute of polygamous relations in the structural and functional units of the family and the family of the Republic of Benin is considered. The foci of victimization are clarified and the role of psychological manipulation in the formation of male victimization is substantiated. The concept of psychological compatibility, which the author defends in scientific works on domestic violence, is emphasized.

It is concluded that resolving domestic violence in African society requires, first of all, effective social security for vulnerable categories of the population; effective primary education activities and the involvement of psychological, spiritual services, and Family Councils in the formation of motivational guidelines of zero tolerance for the announced socially dangerous act. The practical significance of the results obtained is that the provisions and conclusions based on the results of the study can be used in: – scientific and research sphere – in further research of the phenomenon of «domestic violence»; in the educational process during lectures and seminars on the academic disciplines «Theory of State and Law», «Comparative Family Law», «Customary Law», «Criminal Law», «Comparative Jurisprudence», «African Studies», «Prevention and Counteraction to Domestic Violence».

The research was carried out as part of a scientific expedition in West Africa from may 2025 to January 2026.

Key words: state, social norms, legal system, legal pluralism, customs, traditions, domestic violence, victim, perpetrator, prevention.

Постановка проблеми. Як відомо, «Африка є скарбницею культурних, релігійних та історичних надбань людства» [4, с. 377]. Разом з тим африканська звичаєва правова система все ще залишається однією з малодосліджених напрямків у вітчизняній правовій думці. На думку вітчизняних вчених, «усі праці, що створювалися з історії країн Африки науковцями в Україні, можна умовно розділити на кілька груп: 1) праці, присвячені до колоніальному, колоніальному та пост-колоніальному періодам; 2) роботи із проблем розвитку окремих країн; країнознавчі дослідження; 3) вивчення місцевих конфліктів; 4) дослідження українсько-африканських зв'язків; 5) загальні праці з історії країн Азії та Африки» [4, с. 378]. За цих умов «гостро назріла проблема розробки комплексних наукових досліджень, присвячених широкому колу недосліджених тем, пов'язаних з Африкою, а також надзвичайно актуальним є завдання розробки та аналізу комплексу питань, пов'язаних з українсько-африканськими відносинами, роллю з та значенням африканського континенту для сучасної України» [4, с. 380].

З урахуванням зазначеного, очевидною стає необхідність в міждисциплінарних дослідженнях домашнього насильства в країнах африканської звичаєвої (традиційної) правової системи. Це, у свою чергу, сприятиме удосконаленню теоретико-правових засад запобігання та протидії домашньому насильству; поглибленню наукових пошуків аспектів, озвучених авторкою у дисертаційній роботі, а також розширенню знань стосовно правових систем сучасності, що має як наукове, так і прикладне значення. Таким чином, соціальні запити та науковий інтерес обумовили тему дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти домашнього насильства розглядали у своїх працях такі вітчизняні дослідники, як І. Ботнаренко, К. Бугайчук, С. Вознюк, Б. Головкін, Г. Горбова, В. Іващенко, В. Іщенко, Ю. Камінська, В. Костюк, Л. Крижна, М. Кузнецов, В. Ладиченко, Н. Ліщук, Г. Лесько, О. Ломакіна, А. Манжула, О. Пчеліна, Д. Тичина, А. Шугало та інші.

Своєю чергою наукові пошуки розв'язання проблематики домашнього насильства також привертають увагу закордонних вчених. Зокрема, представники французької школи наукових досліджень P. Vasseur, M. Dupont, C. Rey-Salman зосередили свою увагу на загальних та специфічних аспектах домашнього насильства щодо чоловіків [18]. На думку вчених, жінки схильні дряпатись та кусатися, тоді як чоловіки найчастіше вдаються до кулаків. Щоб компенсувати різницю у фізичній силі, жінки часто використовують побутовий посуд чи навіть зброю проти чоловіків. Крім того, в окремих випадках жінка використовує сексуальність, щоб принизити свого чоловіка, наприклад, вимагаючи негайного статевого акту після насильницького інциденту або примушуючи до інтимності в інших випадках. Ерекційна дисфункція в таких випадках висміюється, а чоловіча мужність ставиться під сумнів. Іншими словами існує дисбаланс сил: домінування одного з партнерів та безсилля іншого. Акти насильства мають вплив на розвиток особистості дитини [18].

Концепцію «дисбалансу влади» також підтримують інші дослідники домашнього насильства. Серед яких E. San. Martin, S. Hilal [16; 17].

В той самий час, внутрішню сімейну динаміку та домашнє насильство у Західній Африці розглянуто у дисертації французької дослідниці S. Deschenes [9]. S. Deschenes зазначає, що домашнє насильство, яке є щоденною реальністю для африканських сімей, відображає насамперед домінування чоловіків у суспільстві, де чоловіки, за переконанням S. Deschenes, залишаються стовпами роду. Один із розділів дисертації вчена присвятила проблематиці домашнього насильства в Буркіна-Фасо (Західна Африка). За результатами дослідження вчена приходиться до висновку, що з підвищенням освітнього рівня та наявністю союзників, які зміцнюють її статус у родині, ризик жінки стати жертвою домашнього насильства зменшується [9].

Результати аналізу рефлексивно-рольових компонентів діади «мати-дитина» в Камеруні презентовано у дисертації швейцарського вченого D. Wadji [19]. D. Wadji підкреслює, що в Камеруні домашнє насильство є реальністю для більш ніж третьої жінки та обґрунтовує думку про психобіологічні наслідки домашнього насильства у діаді «мати-дитина» [19].

Критично важливим та все актуальнішим звучить питання чоловічої віктимності. У зв'язку з чим проаналізуємо результати наукових пошуків бенінського вченого M. Mehinto, який вважає, що дослідження, проведені донедавна, всі без винятку базуються на моделі чоловіка як злочинця та жінки як жертви. Звідси й відсутність сумнівів щодо зворотної ситуації [14]. Ґрунтуючись на цих переконаннях, M. Mehinto дослідив психологічне насильство щодо чоловіків у парах інтелектуалів [14]. M. Mehinto справедливо стверджує, що чоловіки страждають від різних форм насильства з боку своїх партнерок. Однак, як відзначали респонденти, будь-яке насильство є, перш за все, психологічним. Це означає, що психологічне насильство є фундаментальним і поширеним серед усіх інших форм насильства [14, с. 163]. Спостереження та результати дослідження M Mehinto переконливо засвідчують, що зневага жінки стосовно чоловіка підриває «моральну цілісність», «гідність» чоловіка та знецінює його як особистість, що навіть віддзеркалюється на тілесному рівні. [14, с. 166]. Не менш цікавими є результати дослідження бенінських вчених J. Gbaguidi, P. Agbozo та L. Koupondji щодо гендерно зумовленого насильства в Беніні [10]. Вчені підкреслюють низький рівень правової обізнаності жертв; характерний сором; соціально-культурні обмеження; схильність розв'язувати конфлікти ресурсами Сімейної, Родинної Ради; страх помсти. До речі, саме страх помсти, за переконаннями респондентів, зупиняє їх покласти скаргу до правоохоронних органів [10].

Попри значну кількість наукових доробків, які тією чи іншою мірою стосуються проблематики домашнього насильства в країнах африканського континенту, в Україні відсутнє комплексне дослідження домашнього насильства в цьому географічному та правовому регіоні. Зазначене зумовило вибір предмета дослідження. До того ж брак у вітчизняній науці наукових доробків у сфері звичаєвої (традиційної) системи права африканських країн актуалізує тему дослідження.

Саме тому **мета дослідження** полягає в комплексному юридико-психологічному аналізі домашнього насильства крізь призму звичаєвої (традиційної) системи права країн африканського континенту.

Методологія. Методологічну основу дослідження становить система філософських, загальнонаукових та спеціально наукових методів і підходів, що забезпечили об'єктивний аналіз досліджуваного предмета. З урахуванням специфіки теми, мети і задач дослідження використано формально-логічний метод, метод юридичної герменевтики, інтерпретацій, нормативно-правовий, порівняльно-правовий, системно-структурний та інші методи.

На емпіричному рівні пізнання використано метод спостереження, опитування, контент-аналіз, бесіди. До емпіричного дослідження було залучено 50 респондентів, мешканців міст Cotonou, Calavi, Kromasse, Allada, Godomey, Porto-Novo (Республіка Бенін). Вік респондентів: 30-75 років. За віковою періодизацією: особи молодого віку (20-40 років) – 20 осіб; особи зрілого віку (40-65 років) – 20 осіб; особи похилого віку (65-75 років) – 10 осіб. За етнічною приналежністю: фон (fon) – 20 осіб; йоруба (yoruba) – 10 осіб; гур (gur) – 5 осіб; міна (mina) – 10 осіб; баріба (bariba), фулані (fulani) - 5 осіб. Особи чоловічої статі склали 30 осіб; особи жіночої статі – 20 осіб. Опитування, бесіди проводились із дотриманням принципів добровільності, анонімності, конфіденційності збору й зберігання даних. Результати подаються в узагальненому форматі.

Виклад основного матеріалу. Проблематика домашнього насильства, як вже неодноразово відзначалося, є однією із нагальних проблем сучасності. Домашнє насильство пронизує сфери

публічного і приватного буття індивіда, суспільства та створює перешкоди для гармонійного розвитку людської цивілізації. Водночас «установлення й вивчення міжнародно-правових стандартів, національних концепцій та зарубіжного досвіду в сфері суспільних відносин, зумовлених специфікою домашнього насильства, передбачає визнання особливостей та детермінуючого впливу панівного державно-політичного курсу, ідеології, історичних умов, типу правової системи та соціокультурної каузальності феномену правової реальності» [2, с. 73]. При цьому «культурний вимір прав людини полягає в тому, що спільні уявлення про належне й неналежне, про справедливість і заборону насильства виявляються в культурах світу в різних формах, але не втрачають смислового ядра» [5, с. 65].

Саме тому дослідження домашнього насильства крізь призму африканської правової системи потребує урахування історичних, культурних та ідеологічних передумов державного будівництва в країнах африканського континенту.

На думку вчених «африканська звичаєво-общинна правова група становить сукупність правових систем, що сформувались природним шляхом на підставі норм-звичаїв, запозичених у метрополій правових норм та ухвалених після отримання незалежності законодавчих актів» [3, с. 5]. До того ж «застосування права метрополій в різних країнах Африки мало специфічний характер. Оригінальні правові норми часто зазнавали серйозних змін. Деякі, за необхідності, у процесі використання місцевими адміністраціями та судами взагалі виключалися. Відмінності між правовими системами країн поглиблювалися. Здобуття країнами Африки незалежності у ХХ ст. не уповільнило впровадження західного права. Навпаки, нові уряди підтвердили дійсність усіх попередніх законів, особливо у сфері приватного права» [1]. Відтак сучасні виміри злагоди, порядку в африканській родині пов'язані з віковими традиціями, звичаями давньої цивілізації, витоки, якої лаконічно усилюються в сучасне позитивне право, забезпечуючи баланс культурного, правового та традиційного в структурі юридичного плюралізму країн Африки.

За цих умов до ключових документів захисту прав людини належить Африканська Хартія прав людини і народів та Протокол до Африканської Хартії прав людини і народів про права жінок в Африці, також відомий як Протокол Мупуту [8; 15]. Протокол Мупуту спрямований на гарантування прав жінок і дівчат на африканському континенті, що охоплює репродуктивні питання, розширення прав, фінансові можливості жінок, політичну участь та викорінення шкідливих традиційних практик (обрізання жіночих статевих органів, ранні шлюби), сприяння рівності, гідності та справедливості [15]. З урахуванням зазначеного проаналізуємо соціальні спектри домашнього насильства в Республіці Бенін. Республіка Бенін розташована в Західній Африці, форма правління – президентська республіка; державний устрій – унітарна держава.

Ст. 3 Закону Республіки Бенін n.2011-26 від 09 січня 2011 р. Про запобігання та припинення насильства щодо жінок вказано, що насильство в сімейному середовищі – зловживання владою або недбалість у разі втручання з наміром домінувати, підкорювати, контролювати або наражати жінок на фізичний, словесний, психологічний, фінансовий, економічний та сексуальний напад, як вдома, так і поза ним, якщо агресор пов'язаний з жертвою сімейними зв'язками, кровними стосунками, союзом, шлюбом, співмешканням, або якщо вони підтримують чи підтримували фактичні стосунки з жертвою [13, ст. 3]. Виняткове значення у контексті досліджуваного предмета представляє спектр полігамних стосунків. Офіційно ст. 173 Сімейного та Цивільного кодексу Республіки Бенін визнає моногамний шлюб [6, ст. 173]. Кримінальним кодексом Беніну ст. 563 зазначено, що будь-хто, хто укладає інший шлюб до розірвання попереднього, карається позбавленням волі на строк від шести (6) місяців до трьох (3) років та штрафом у розмірі від п'ятдесяти тисяч (50 000) до трьохсот тисяч (300 000) франків КФА [7, ст. 563].

Однак у звіті про гендерні показники в Республіці Бенін, за статистичними даними у віковій групі 15-49 років, приблизно дві з п'яти жінок (38%) повідомили про проживання в полігамному шлюбі, а приблизно кожен п'ятий чоловік (22%) повідомив про полігамію [12, с. 16]. Безперечно, такий стан речей потребує уточнення критеріїв понятійного апарату полігамності у розрізі співмешкання, офіційного шлюбу, релігійного шлюбу, традиційного шлюбу. Загалом, полігамні стосунки у фокусі спільного проживання, спільного ведення господарства, традиційного статусу «сімейні стосунки», «дружини» є розповсюдженою та звичною практикою. Проте психологічне, фізичне, економічне, сексуальне домашнє насильство також трапляється у даному сегменті міжособистісних стосунків. Ревнощі, зради, розподіл фінансів на сторону, конкуренція за ресурси, боротьба за владу, за увагу, суперництво породжують численні конфлікти та призводять до на-

сильницьких злочинів у сімейній, побутовій, родинній сфері. Вочевидь, що моральна відповідальність у так званих традиційно полігамних чи зрадницько-сімейно-шлюбних, партнерських відносинах значною мірою покладається на чоловіка та його вміння організувати стосунки в родині. Адже невміння, нездатність, неспроможність чоловіка на належному рівні організувати так звані полігамні чи зрадницькі відносини, поєднані з відсутністю готовності та спроможності до конструктивного діалогу, спричинюють низку насильницьких діянь та лягають тяжким тягарем, насамперед, на плечі дитини.

До речі, на заняттях, які були організовані Національним Інститутом жінок для жертв домашнього насильства в листопаді 2025 року та до яких була залучена авторка, учасниці заходу, жінки-жертви, здебільше піднімали проблему участі батьків у вихованні, спілкуванні, фінансових зобов'язаннях біологічного батька, з яким мати дитини з тих чи інших причин проживає окремо (офіційне розірвання шлюбу, режим окремого проживання, позашлюбна дитина, залишення сімейної оселі одним із подружжя тощо). Також учасниці заходу, жінки-жертви домашнього насильства, торкалися питань конфліктів вітчима, співмешканця з пасинком/падчеркою. Крім того, розглядалися питання судового розгляду та виконання судового рішення. До того ж, у ситуаціях домашнього насильства трапляються випадки фактичного виховання та догляду за дитиною родичами матері, а також створення штучних перешкод відвідування дитиною місця проживання біологічного батька. На переконання жінок-жертв домашнього насильства, «диференційне виховання не бажане для дитини». Саме під таким гаслом розробляється і впроваджується політика штучних перешкод для відвідування дитиною місця проживання біологічного батька. Як правило, в таких випадках, за переконанням матері, існують різнобічні загрози у домівці біологічного батька: ритуальні практики тощо.

Не менш серйозним питанням було й залишається домашнє насильство щодо жінок-вдів, включаючи левірат, вимагання, погрози, захоплення спадкового майна, ігнорування тощо. За традиційною нормою вдова мусила або могла вдруге одружитися лише з братом чи іншим родичем покійного чоловіка. В умовах сьогодення, як стверджували респонденти, левірат відійшов у минуле. Однак психологічне, фінансове, а інколи навіть фізичне насильство, шахрайство, зловживання довірою, залякування з метою умисного неправомірного захоплення спадкового майна трапляється. Учасники опитування відзначали, що в бенінському суспільстві звичним є гучний вислів братів, родичів померлого чоловіка: «що їм нічого не потрібно». Натомість нерідко саме після таких гучно-благих заяв родичі померлого чоловіка умисно, цілеспрямовано, неправомірно, керуючись корисливим мотивом, усвідомлюючи протиправний характер своїх дій, передбачаючи суспільно небезпечні наслідки та бажаючи їх настання, зловживаючи довірою, захоплюють об'єкти спадкового майна, що, своєю чергою, засвідчує стійко сформовану й глибоко закарбовану потенційну схильність до девіантної поведінки.

Також окремої уваги потребують традиційні шкідливі практики каліцтва жіночих органів як гендерно зумовленого, у тому числі домашнього, насильства. Мова йде про часткове чи повне обрізання жіночих геніталій. Розрізняють чотири типи жіночого обрізання геніталій: обрізання клітора, частини клітора, статевих губ чи так звана інфібуляція. За даними офіційного сайту Управління Верховного комісара ООН станом на 14 жовтня 2025 р. дана традиція має місце в 29 країнах світу [11]. Так, в Гвінеї стосовно 97 % жінок і дівчат у віці від 15 до 49 років застосовувалася дана практика. Крім того, дівчата, яким не здійснена подібна практика, вважаються у гвінейському суспільстві безчесними, що, своєю чергою, прогнозує незаміжність [11]. В Республіці Бенін зазначена традиція, як відзначали респонденти, характерна для північних регіонів країни.

Далі увагу дослідника привертає чоловіча віктимність у домашньому насильстві. Респонденти-чоловіки наголошували на випадках принизливого ставлення жінок до фінансових, фізіологічних, психічних можливостей партнера. Чоловіки піддаються зневазі, емоційним спалахам агресії, брехливості, сценам демонстративного емоційного збудження, високій говірливості, що засвідчують мовну збудженість жінки-кривдника та нерідко є проявом її біполярного розладу чи неврологічних розладів. Довірливість чоловіка обертається низкою погроз, шантажу та ненаситного вимагання вселяких благ. Йдеться про застосування психологічного маніпулювання, зокрема, методу ретроспективного аналізу фрагментів біографічних історій партнера, чоловіка з метою: а) формування довіри до жінки; б) аналізу оцінки біографічних фрагментів; в) «перефарбування» оціночної полярності обраних фрагментів минулого досвіду; г) встановлення владних відносин стосовно партнера, офіційного чоловіка, співмешканця. Кінцевою метою є формування емоційної

відстороненості чоловіка від рідних, стосовно яких він має фінансові, моральні, правові обов'язки. Метод жорстокий, проте доволі поширений. Подальші стосунки трансформуються у відкриту насильницьку поведінку. Образи, вимагання, сварки, приниження гідності, погрози, шантаж стають жакливою дійсністю для чоловіка. У той же час на питання: «Чому, на ваш погляд, у суспільстві акцентується увага на жіночій віктимності?» 60% респондентів дотримуються думки про переважну вразливість, слабкість жіночої статі; 80% респондентів висловилися про найбільшу вразливість жінок у домашньому насильстві в північних регіонах Беніну. На запитання щодо причин домашнього насильства: 15% вважає, що домашнє насильство виникає з причини невміння слухати, дослухатись та спільно приймати рішення; 15% переконані, що причиною, на їх погляд, є особливий характер партнера/партнерки; 40% вважає винними постійне втручання родичів, друзів, знайомих в міжособистісні стосунки подружжя, партнерів; 25% наголошували на низці причин фінансового, традиційного елементу; 5% переконані у комплексі чинників і факторів; 5% респондентів взагалі заперечують домашнє насильство в країні. При цьому 40% респондентів наголошують на взаємній відповідальності за домашнє насильство. Цікаво, 40% респондентів дотримуються думки про актуальність чоловічої віктимності та вважають, що саме постійні насильницькі дії зі сторони жінок скеровують чоловіків на нові сімейні, партнерські стосунки. При цьому переважна більшість у таких випадках схильна обстоювати позицію вчинення насильства стосовно брата, партнера, батька у спектрі «своцтво».

У контексті зазначеного увагу привертає той факт, що гострота проблематики чоловічої віктимності занепокоює бенінських дослідників. Зокрема, дослідник і викладач державного університету Абомей-Калаві М. Мехінто стверджує, що випадки домашнього насильства стосовно чоловіків спостерігаються щодня; проте, з огляду на ризик бути затаврованим, чоловіки-жертви намагаються не розповідати про них [14]. Особливу увагу М. Мехінто приділяє різновидам психологічного насильства, таким як погрози, зокрема: заборона виходити на роботу, виселення з подружнього дому, погрози смертю, що мають форму досить злісних слів, іноді поєднаних із використанням гострих предметів, що створює атмосферу жаху для подружжя. Погрози включають напади на родичів подружжя, дітей, їх викрадення, створення скандалів на робочому місці, публічне приниження тощо. Психологічне насильство щодо чоловіків супроводжується наступними зауваженнями: «Якщо ти продовжуватимеш у тому ж дусі, я більше не хочу бачити твоїх батьків у своєму будинку»; «Це вони налаштовують тебе проти мене»; «Якщо ти хочеш вести таке життя, я колись поїду з дітьми»; «Я збираюся публічно тебе присоромити, ти ніколи цього не забудеш» [14, с. 165]. Форми психологічного насильства стосовно чоловіків не є вичерпними та включають кілька змінних, зокрема провокацію через сатиричні пісні. Дійсно, сатиричні пісні часто є роботою жінок, які, щоб дорікнути своїм чоловікам, уникають розмови з ними безпосередньо, а натомість діють опосередковано, наспівуючи пісні, зміст яких найчастіше є переліком «недоліків» їхніх чоловіків та докорів [14, с. 167].

На думку М. Мехінто, витoki насильства щодо чоловіків у стосунках мають кілька джерел. До них належать: відсутність життєвого плану (27,03%), обставини зустрічі партнерів (16,21%), дисбаланс інтелектуальної влади (78,37%), ревності (100%), підлість (40,54%), нечесність (13,51%), імпульсивний характер жінок (59,45%), відсутність діалогу та освіти (78,37%), динаміка економічної влади (70,27%), нестримне прагнення задоволень та матеріальних благ (83,78%), прагнення до жіночого домінування або лідерства (35,13%) та інше [Мехінто, с. 169].

Вищезазначене закономірно піднімає проблематику примусових інтимних стосунків, звалтування, які все ще прийнято розглядати як виконання «подружнього обов'язку». Натомість насильницьке виконання «подружнього обов'язку» призводить до порушення психологічної рівноваги, соматичної патології. До речі, в Республіці Бенін насильницькі статеві діяння, сексуальні домагання, звалтування передбачають кримінально-правові репресії відповідно до Закону про кримінальну відповідальність Республіки Бенін.

Зрозуміло, що не всі сімейні, партнерські пари, подружжя стикаються із домашнім насильством. Поряд із негативними прикладами мають місце виважені, поважні, гармонійні стосунки у парах, пронизані коханням, вірністю, взаєморозумінням та безперечною психологічною сумісністю, концепцію якої авторка обґрунтовує у численних наукових доробках.

Висновки. Таким чином, результати дослідження вкотре переконливо засвідчили, що домашнє насильство не має національних меж. Детермінанти домашнього насильства пов'язані з фінансовою та психологічною неспроможністю жертви до розірвання кола насильства. Власна неспроможність детермінована низкою чинників біологічного та соціального характеру. Обтяжуючими

обставинами є наявні психічні розлади та ситуації з обмеженими можливостями соматичного походження (соматична патологія). Не останнє місце в ієрархії чинників займають стереотипи щодо інституту родини, сім'ї та гендерного розподілу ролей.

Саме тому розв'язання кола домашнього насильства в африканському суспільстві потребує насамперед дієвого соціального забезпечення вразливих категорій населення; ефективної прво-просвітницької діяльності суб'єктів реалізації державної політики та залучення психологічних, духовних служб, сімейних рад до формування мотиваційних настанов нульової толерантності щодо озвученого суспільно небезпечного діяння. З урахуванням цих характеристик стає очевидною необхідність подальших поглиблених досліджень окремих спектрів поліфонічного глибинного конфлікту домашнього насильства.

Деякі з представлених положень, звичайно, є дискусійними, що вкотре підтверджує необхідність продовження наукових розвідок багатогранного феномену «домашнє насильство». Перспективи подальших досліджень вбачаються у з'ясуванні кримінально-правової кваліфікації домашнього насильства у чинному законодавстві Беніну та аналізі фабул справ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бостан С. Теорія держави і права: навч. посібник. Альма-матер. Київ. 2013. с. 343.
2. Зінсу О.І. Психолого- правові засади запобігання домашньому насильству в Україні: дис. ... докт-ра філософії з галузі знань Право 08. спеціальність Право 081. Національна академія внутрішніх справ. м. Київ. 2023. 253 с. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/ce7cf638-3eaa-45e1-8f9f-688c2d1aca5b>.
3. Зінченко О. Сучасне африканське право: навч. посіб. / О. Зінченко. Харків: Право. 2023. 172 с. URL: https://jurkniga.ua/contents/cuchasne-afrikanske-pravo.pdf?srsId=AfmBOorqruAJ4fSr6JdKY7c3_ncm0jORa6WknnVRh8xUE5I17JG8Ejo.
4. Мельник І.С. Проблема розвитку африканістики в Україні (короткий історіографічний огляд). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2018. Вип. 51. С. 377-382. DOI: 10.26661/swfh-2018-51-046. URL: <https://old.istznu.org/page/issues/51/51.pdf>.
5. Петрова Г., Кумеда Т. (2025). Універсалії у філософії та праві: світоглядні засади сучасної моделі прав людини. *Філософські та методологічні проблеми права*. НАВС 2025. С. 60-69. DOI: 10.33270/02253002.7 URL: <https://philosophy.navs.edu.ua/index.php/philosophy/article/view/1927/1913>.
6. Code des personnes et de la famille (CPF) du Benin: Loi République du Benin n.2002-07 du 24 aout 2004. URL: <https://sgg.gouv.bj/doc/loi-2002-07/>.
7. Code penal de la Republique du Benin :Loi République du Benin n.2018 – 16 du 28 décembre 2018. URL: <https://assemblee-nationale.bj/wp-content/uploads/2020/03/le-nouveau-code-penal-2018.pdf>.
8. Convention de l'Union Africaine sur l'élimination de la violence a l'égard des femmes et des filles (AU-CEVAWG). L'Union africaine. Adopte en 2025. URL: https://au.int/sites/default/files/newsevents/workingdocuments/44174-wd-FR_AU_Convention_on_Ending_Violence_Against_Women_and_Girls_CEVAWG_27.05.2025.pdf.
9. Deschenes S. Trois essais sur les dynamique intrafamiliales et les violence conjugal en Afrique de l' Quest. These de doctorat. Ecole doctorale d' Economie. Paris. France. 2022. URL: <https://theses.fr/2022EHES0017>.
10. Gbaquidi J., Agbozo P., Tomavo L. (2024). Les violences et discriminations envers les femmes posent toujours des défis au Benin. Depeche No 848. *D'Afrobarometer*. 05 .09.2024. pp. 1-16. URL: <https://www.afrobarometer.org/publication/ad848-les-violences-et-discriminations-envers-les-femmes-posent-toujours-des-defis-au-benin/>.
11. Les mutilations génitales féminines en Guinée :Site officiel du Haut- Commissariat de Oranisation des Nations Unies. 2016. URL: <https://www.ohchr.org/fr/stories/2016/04/hidden-wounds>.
12. Livret sur les indicateurs de genre au Benin 2015 a 2020 : Direction des statistique démographiques et sociales. Juliet 2022. Institut National de la statistique et de la démographie République du Benin.. URL: <https://instad.bj/actualites/477-livret-sur-les-indicateurs-de-genre-au-benin-2015-a-2020>.

13. Loi Republique du Benin N.2011-26 du 09 janvier 2012. République Benin. Portant prévention et répression des violences faites aux femmes. URL: <https://sgg.gouv.bj/doc/loi-2011-26>.
14. Mehinto M.M. Manifestation de la violence psychologique fait aux hommes dans les couples d'intellectuels a Cotonou. *Revue de l'ecaref*. 2012. C.157-177. URL: <https://revues.acaref.net/wp-content/uploads/sites/3/2022/04/Michel-Metonou-MEHINTO.pdf>.
15. Protocole a la Chartie Africaine des droits de l' homme et des peuples relatif aux droits des femme en Afrique : Texte cle de Union Africaine adopte en2003, entre en vigueur en 2005. URL: https://au.int/sites/default/files/treaties/37077-treaty-0027_-_protocol_to_the_african_charter_on_human_and_peoples_rights_on_the_rights_of_women_in_africa_f.pdf.
16. San Martin Zapatero Evangeline. La dimension spatiale de la violence conjugual: Thèse en doctorat. École Doctorale Montaigne Humanités. Université Bordeaux Montaigne. III.2019. pp. 310. Français.. URL: https://theses.hal.science/tel-02898938v1/file/These_Evangeline_SAN_MARTIN.pdf.
17. Souidi, Hilal. La violence conjugual a l'égard des femme : les manifestations, les cause et les impacts : Tunis Bizert un exemple applique. *Al Qabas journal of Psychological and social Studies*. Vol. 2020. No. 5 pp.259-278. Algeria. URL: <https://search.emarefa.net/en/detail/BIM-1433950-la-violence-conjugale-%C3%A0-l-%C3%A9gard-des-femmes-les-manifestation>.
18. Vasseur P., Dupont M Rey-Saimon C. Hommes victimes de violences conjugales constats et perspectives Intimate partner violence, male victims observations and perspective. *La Revue de Medecine Legale*. Volume Ii, Issue 2, juine 2020, pp.56-62. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.medleg.2020.03.001> Get rights and content (Scopus). URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187865292030016X>.
19. Wadji D.L. Violence conjugual: incidences et correlats psychobiologiques sur des dyades mere-enfant intimate partner violencw: psychobiological impacts and correlates on mothee- child dyads: These. Unoversite de Fribourg (Suisse). 2022. 145 p. DOI: <https://doi.org/10.51363/unifr.lth.2022.011>. URL: <https://folia.unifr.ch/documents/322417/preview/NkongniNkonlackDL.pdf>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 15.12.2025
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 5.03.2026

© Зінсу О.І., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0